Raadsstartnotitie

Klimaatadaptatie: risicodialogen en uitvoeringsagenda

16 februari 2021

Inhoud

1. Aanleiding 3
2. Doelstelling 6
3. Resultaat 7
4. Welke onderwerpen gaan we bespreken? 8
5. Participatie en communicatie 13
6. Planning en besluitvormingsproces 16
7. Afbakening 20
8. Risicofactoren – intern en extern 21

Versiebeheer:

Versie	Auteur	Reden van aanpassing	Datum
1	Rosan Koops		12-1-2021
2			
3			
4			
5			

1. Aanleiding

In mei 2020 heeft uw raad ingestemd met een voorstel over het programma Energie & Klimaat. In dit voorstel zijn doelstellingen opgenomen over de thema's energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie. Ten aanzien van het thema klimaatadaptatie is afgesproken dat de gemeente uiterlijk in 2021 via stresstesten, risicodialogen en een uitvoeringsagenda de opgaven en maatregelen in beeld heeft gebracht. Uiterlijk in 2030 is de financiële dekking voor alle maatregelen die (nog) moeten gebeuren, geborgd.[1] Deze startnotitie gaat over het proces voor het opzetten, voeren en afronden van de risicodialogen en de totstandkoming van de uitvoeringagenda, welke in kwartaal 4 van 2021 wordt opgeleverd. Procesmatig gezien kan hierbij aan de volgende knoppen gedraaid worden:

1. Welke onderwerpen gaan we bij de risicodialogen bespreken? Deze variabele is onder het kopje 'Welke onderwerpen gaan we bespreken?' uitgewerkt in drie scenario's;
2. Met wie gaan we in gesprek? Deze variabele is uitgewerkt onder het kopje 'Participatie en communicatie';
3. Hoe gaan we in gesprek? Deze variabele is uitgewerkt onder het kopje 'Participatie en communicatie'.

Waarom gaan we hier mee aan de slag?

Het technische antwoord op deze vraag is dat we moeten voldoen aan de afspraken die zijn vastgelegd in het Bestuursakkoord Ruimtelijke Adaptatie. Hierin is ten doel gesteld dat Nederland klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht in 2050. Meer informatie hierover vindt u in bijlage 1. Uiteraard heeft dit bestuursakkoord een achtergrond. Deze achtergrond is dat het klimaat verandert. Dit zien we terug in onze dagelijkse werkelijkheid: zo werden in de hete zomers van 2018 en 2019 hitterecords verbroken en leidde de lange droogte in 2018 tot schade aan landbouw en natuur. Ook in 2020 waren er een paar extreme hoosbuien. In de toekomst wordt het warmer en zullen heftige regenbuien ook vaker voorkomen, waarbij wateroverlast kan optreden. Om ervoor te zorgen dat onze kinderen ook in de toekomst prettig in Staphorst kunnen wonen, werken en leven, moeten we ons voorbereiden op extremere weersomstandigheden. Hiervoor moeten we de openbare ruimte, tuinen, erven en woningen aanpassen aan klimaatverandering. Het proces waarin we ons aanpassen aan klimaatverandering, vaak uitgedrukt in termen van wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen, noemen we klimaatadaptatie. Klimaatadaptatie gaat de komende jaren een steeds grotere rol spelen in de werkzaamheden van de gemeente. Hierbij is een integrale aanpak van alle teams noodzakelijk. In bijlage 2 vindt u meer informatie over de samenhang met het nationale Klimaatbeleid en met het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.

Risicodialoog voeren en strategie opstellen

De risicodialoog is de stap tussen de stresstest en het maken van een uitvoeringsagenda. In het najaar van 2019 is de lokale klimaatstresstest voor de gemeente Staphorst opgesteld. De klimaatstresstest van de gemeente Staphorst is hier beschikbaar. In bijlage 2 vindt u meer informatie over de klimaatstresstest, en in bijlage 3 vindt u de memo 'Klimaatstresstest Staphorst

[1] Dit betekent dat voor nog uit te voeren maatregelen wordt aangegeven wat de kosten zijn, en dat de benodigde middelen daarvoor zijn vastgelegd in de begroting.

en aanbevelingen voor vervolgtraject' met de analyse van de stresstest en de leerpunten uit een ambtelijke werksessie.

In een risicodialoog worden gesprekken gevoerd met belanghebbende partijen. Tijdens deze gesprekken komen de resultaten uit de reeds gevoerde stresstesten aan bod, namelijk de kwetsbaarheden voor wateroverlast, hittestress, droogte en overstromingsrisico's. De risicodialoog heeft drie doelen:

1. Het bewustzijn over de kwetsbaarheid voor klimaatverandering op lokaal niveau vergroten;
2. Nagaan of er maatregelen moeten worden getroffen om die kwetsbaarheden te beperken, en welke maatregelen dan nodig zijn.
3. Afspraken maken over wie wat gaat oppakken. Deze afspraken worden vastgesteld in de uitvoeringsagenda.

De uitkomsten van de dialogen landen in een klimaatadaptatiestrategie, die wordt vertaald in concrete acties voor de komende vier jaar. Deze acties komen in een uitvoeringsagenda waarmee iedereen aan de slag gaat. Daarna start de DPRA-cyclus in 2025 opnieuw met een herijking van de klimaatstresstest.

Lokale input benodigd voor regionaal uitvoeringsprogramma

Verder pakt de gemeente Staphorst klimaatadaptatie regionaal op door deel te nemen aan het platform Klimaatadaptatie van samenwerkingsverband RIVUS. RIVUS is één van de werkregio's vanuit het Deltaplan Ruimtelijke (DPRA) (zie bijlage 2 voor meer informatie). Staphorst maakt hier onderdeel van uit, samen met de gemeenten Dalfsen, Deventer, Kampen, Olst-Wijhe, Raalte, Zwartewaterland en Zwolle, het waterschap Drents Overijsselse Delta en de provincie Overijssel. In RIVUS-verband is een regionale stresstest uitgevoerd. Vanuit RIVUS wordt dus ook de regionale dialoog gevoerd met regionale stakeholders over regionale thema's, wat vervolgens ook wordt vastgelegd in een regionaal uitvoeringsprogramma.

Momenteel worden er binnen RIVUS toekomstscenario's opgesteld met betrekking tot de invulling van het platform Klimaatadaptatie. De scenario's richten zich op de focus van het platform in 2021, waarbij er een afweging zal worden gemaakt tussen lokale en regionale knelpunten en maatregelen. In februari/maart 2021 vindt de definitieve besluitvorming over de doorontwikkeling van RIVUS plaats. Echter heeft de besluitvorming geen invloed op het lokale proces rondom het voeren van de risicodialogen en het opstellen van de uitvoeringsagenda. Ook zullen de regionale risicodialogen binnen RIVUS vanaf februari 2021 gevoerd worden. Het is dus niet nodig én niet wenselijk om het definitieve besluit af te wachten voordat we aan de slag gaan met de risicodialogen. Hoe eerder gemeenten beginnen met het lokale proces, hoe beter, want in juni 2021 zullen de lokale uitvoeringsmaatregelen worden toegevoegd aan het regionale uitvoeringsprogramma van RIVUS. Heeft Staphorst tegen die tijd geen inzicht in de lokale uitvoeringsmaatregelen, dan kunnen deze als vanzelfsprekend niet worden meegenomen in het regionale uitvoeringsprogramma. De consequentie hiervan is dat Staphorst naast de

Impulsregeling Klimaatadaptatie grijpt.[2] Met de Impulsgelden kunnen de klimaatadaptatiemaatregelen worden bekostigd. Het is dus van belang om op korte termijn te starten met de lokale risicodialogen om zo inzicht te krijgen in de lokaal te nemen maatregelen en om een bijdrage te kunnen leveren aan het regionale uitvoeringsprogramma.

[2] In het kader van het DPRA is de Impulsregeling Klimaatadaptatie in het leven geroepen waar decentrale overheden vanaf 1 januari 2021 gebruik van kunnen maken. Er is dan een Rijksbijdrage beschikbaar voor het versneld uitvoeren van adaptatiemaatregelen, het uitbreiden van al geplande ruimtelijke maatregelen met een adaptatiecomponent of het oppakken van nieuwe adaptatiemaatregelen. Deze gelden worden per DPRA Werkregio toegekend. Op deze manier zouden de maatregelen die voortkomen uit de risicodialogen deels bekostigd kunnen worden. Het regionale uitvoeringsprogramma dat vanuit RIVUS wordt opgesteld, vormt de basis voor de aanvraag van de Impulsgelden. Voor meer informatie, zie https://ruimtelijkeadaptatie.nl/overheden/sra/impulsregeling-klimaatadaptatie/

2. Doelstelling

Het voeren van de risicodialogen en het opstellen van een klimaatadaptatiestrategie, heeft drie doelen:

1. We geven uitvoering aan het in mei 2020 vastgestelde voorstel over het programma Energie & Klimaat
   In het programma is aangegeven dat het project klimaatadaptatie (stresstesten en risicodialogen) samen met vijf andere projecten de hoogste prioriteit krijgt. Hiermee wordt in Staphorst erkend 'dat niet bezig gaan met klimaatadaptatie leidt [...] tot diverse risico's'. Hierdoor is de weg vrijgemaakt om te starten met de risicodialogen.

2. Voldoen aan de ambities van de Nederlandse overheid om de gevolgen van klimaatverandering zo veel mogelijk te beperken
   De Nederlandse overheid heeft ambities geformuleerd om de gevolgen van klimaatverandering zo veel mogelijk te beperken. Volgens het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie moet de leefomgeving in Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig zijn ingericht en worden beheerd. Om dit te bereiken, is het noodzakelijk dat alle overheden de kwetsbaarheden voor klimaatextremen verkleinen met klimaatadaptatieve maatregelen. Het voeren van de risicodialoog en het opstellen van een uitvoeringsagenda zijn hiervoor van essentieel belang.

3. Uitvoering geven aan het thema 'verantwoord vernieuwen' uit de Omgevingsvisie
   In de Omgevingsvisie van Staphorst is opgenomen dat "we aangepast willen zijn aan het veranderende klimaat". Daarmee is klimaatadaptatie op zichzelf een onderdeel van het thema verantwoord vernieuwen van de Omgevingsvisie. Wat dat veranderende klimaat voor gevolgen heeft voor de gemeente Staphorst, is duidelijk geworden door de klimaatstresstest. Om de negatieve gevolgen te beperken en eventuele kansen te benutten, is er actie nodig. Uiterlijk in 2021 moeten deze maatregelen zijn vastgesteld in de uitvoeringsagenda om in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust te zijn.

3. Resultaat

Het eindresultaat van dit proces is als volgt:

1. Uiterlijk in Q4 van 2021 wordt een uitvoeringsagenda ter besluitvorming aan uw raad voorgelegd
   In de uitvoeringsagenda wordt beschreven hoe de klimaatadaptatiestrategie in de gemeente Staphorst wordt uitgevoerd, en daarmee hoe Staphorst klimaatbestendig kan worden ingericht. De totstandkoming van de uitvoeringsagenda wordt gebaseerd op de uitkomsten van de risicodialogen. De volgende zaken worden beschreven:

   a. Ambities en doelen uit de risicodialogen;
   b. Welke maatregelen kunnen worden uitgewerkt op de korte termijn?
   c. Welke oplossingsrichtingen kunnen worden uitgewerkt op de lange termijn?
   d. Welke partijen zijn verantwoordelijk voor welke maatregelen en oplossingsrichtingen?
   e. Welke investeringen gaan hiermee gepaard, en wie is hiervoor verantwoordelijk?
   f. Welke planning wordt aangehouden?

2. Vergroot bewustzijn over de gevolgen van klimaatverandering binnen de verschillende domeinen van de gemeentelijke organisatie
   Klimaatadaptatie begint met het creëren van bewustzijn. De klimaatstresstest en de risicodialogen dragen bij aan het bewustzijn over de problematiek én kansen rondom klimaatadaptatie. Pas als iedereen zich hiervan bewust is, en tevens de koppeling weet te maken met het eigen domein, kan men zich bewust *blijven* van klimaatadaptatie. Met de interne risicodialogen streven we ernaar om knelpunten en opgaven te bepalen, waar we vervolgens rekening mee kunnen houden in onze werkprocessen.

3. Vergroot bewustzijn over de gevolgen van klimaatverandering bij externe stakeholders
   Klimaatadaptatie vraagt ook van inwoners, ondernemers en belangorganisaties om eigen verantwoordelijkheid te nemen. Om verantwoordelijkheid te nemen, moeten externe stakeholders zich eerst bewust zijn van de gevolgen van klimaatverandering en de risico's die daarbij komen kijken. Door externe partijen eerst bewust te maken over de urgentie van klimaatadaptatie, en dit vervolgens te verbinden aan maatregelen, wordt er handelingsperspectief geboden.

4. Welke onderwerpen gaan we bespreken?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, is er een matrix gemaakt van vier categorieën en thema's (zie tabel 1). De matrix beschouwd het effect van de klimaatstressopgaven wateroverlast, droogte, hittestress en de gevolgen van overstroming op de thema's gezond wonen en werken, landschap, natuur en recreatie, belangrijke netwerken/vitale en kwetsbare functies, en bewust boeren (zie bijlage 4 voor meer uitleg). Aan de hand van kleuren is aangegeven of er sprake is van:

- Geen klimaateffect (groen);
- een klein tot matig effect (geel);
- een aanzienlijk effect, maar het onderwerp wordt al opgepakt in het kader van een ander traject (oranje);
- een aanzienlijk traject, en het onderwerp wordt nog niet opgepakt in een ander traject (rood).

Tabel 1

Prioritering van klimaatstressopgaven, verdeeld naar thema

Thema	Wateroverlast	Droogte	Hittestress	Gevolgen overstroming
Gezond wonen en werken				Provincie
Landschap, natuur en recreatie		Provincie (IBP Vitaal Platteland, Veenweidevisie), WDODelta, Landschap Overijssel, Staatsbosbeheer		
Belangrijke netwerken/ vitale en kwetsbare functies		Provincie, RIVUS		Provincie
Bewust boeren	IBP Vitaal Platteland, WDODelta	IBP Vitaal Platteland, WDODelta		Provincie

Noot. In de oranje vakken is te lezen welke opgaven al worden opgepakt in een ander traject. Er wordt voor deze onderwerpen geen lokale risicodialoog vanuit de gemeente opgestart, maar de dialoog vindt plaats door aan te haken bij een bestaand proces.

Tabel 1 geeft aan dat er geen klimaatstressopgaven zijn die geen effect (groen) hebben op een van de thema's. Wel zijn er klimaatstressopgaven die een klein tot matig effect en een aanzienlijk effect hebben. Op de volgende pagina (tabel 2) is aan de hand van drie scenario's uitgewerkt op welke wijze we hiermee aan de slag kunnen gaan. Het verschil tussen de scenario's ligt in het aantal te behandelen thema's, de financiële inspanning die daarbij hoort, en de inzet van de gemeente en de in te huren partij die daarbij wordt verwacht. Een nul scenario – oftewel niets doen – is uitgesloten, omdat het voeren van de risicodialogen noodzakelijk is om te voldoen aan onze vastgestelde ambitie om aan de slag te gaan met klimaatadaptatie en om in 2021 inzichtelijk

te hebben welke maatregelen er door welke partijen worden genomen om een klimaatadaptieve gemeente te worden.

Tabel 2

Scenario's voor het voeren van klimaatdialogen

Scenario	1: sober	2: gemiddeld	3: uitgebreid
Wat pakken we op?			
Thema 'Gezond wonen en werken'	• Wateroverlast, droogte en hittestress	• Wateroverlast, droogte, hittestress en gevolgen overstroming	• Wateroverlast, droogte, hittestress en gevolgen overstroming
Thema 'Landschap, natuur en recreatie'	• Hittestress	• Droogte, hittestress	• Wateroverlast, droogte, hittestress en gevolgen overstroming
Thema 'Belangrijke netwerken/vitale en kwetsbare functies'	• Wateroverlast	• Wateroverlast, droogte en gevolgen overstroming	• Wateroverlast, droogte, hittestress en gevolgen overstroming
Thema 'Bewust boeren'	• Geen klimaatstressopgaven	• Wateroverlast, droogte en gevolgen overstroming	• Wateroverlast, droogte, hittestress en gevolgen overstroming
Externe inhuur	Tot €25.000,-	€25.000 tot €50.000,-	Meer dan €50.000,-
Organisatie	• 1 kennissessie • 2 werkateliers • 3 sessies interne dialogen • 6 sessies externe stakeholders/ bewoners gecombineerd • *Totaal: 12 sessies á 2 uur* • Uitkomsten uit andere trajecten en gremia (provincie Overijssel, IBP Vitaal Platteland, RIVUS) worden door ambtenaren van gemeente Staphorst verwerkt • Deelname RIVUS à 128 uur per jaar • *Maximaal 488 interne uren*	• 2 kennissessies • 2 werkateliers • 4 sessies interne dialogen • 8 sessies externe stakeholders • 4 sessies bewoners • *Totaal: 20 sessies á 2 uur* • Uitkomsten uit andere trajecten en gremia (provincie Overijssel, IBP Vitaal Platteland, RIVUS) worden behandeld in dialoog en zo grondig geïmplementeerd in Staphorst • Tevens koppeling met Regionale Energiestrategie (RES), Transitievisie Warmte (TVW), Omgevingsvisie, Omgevingsplan, nieuwbouwprojecten, en bermen- en wegenbeheerplan • Deelname RIVUS à 128 uur per jaar • *Maximaal 710 interne uren*	• 2 kennissessies • 2 werkateliers • 6 sessies interne dialogen • 12 sessies externe stakeholders • 6 sessies bewoners • *Totaal: 28 sessies á 2 uur* • Uitkomsten uit andere trajecten en gremia (provincie Overijssel, IBP Vitaal Platteland, RIVUS) worden behandeld in dialoog en zo grondig geïmplementeerd in Staphorst • Tevens koppeling met Regionale Energiestrategie (RES), Transitievisie Warmte (TVW), Omgevingsvisie, Omgevingsplan, nieuwbouwprojecten, en bermen- en wegenbeheerplan • Deelname RIVUS à 128 uur per jaar • *Maximaal 1028 interne uren*
Tijd	Februari 2021 – oktober 2021	Februari 2021 – oktober 2021	Februari 2021 – oktober 2021

Scenario 1: sober (rood)

Dit scenario beperkt zich tot de klimaatstressopgaven die een aanzienlijk effect hebben en die tegelijkertijd niet in andere trajecten zijn geïntegreerd. Met andere woorden: deze klimaatstressopgaven zijn op dit moment nog niet geborgd. In tabel 1 is af te lezen dat de meest urgente effecten (rood) voor de gemeente Staphorst zijn:

- Gezond wonen en werken: wateroverlast, droogte en hittestress
- Landschap, natuur en recreatie: hittestress

- Belangrijke netwerken/ vitale en kwetsbare functies: wateroverlast

Scenario 2: gemiddeld (rood + oranje)

In het tweede scenario worden naast de urgente effecten uit scenario 1 (rood) ook de aanzienlijke effecten meegenomen die al wel in een ander traject worden behandeld (oranje). Het gaat dan om:

- Gezond wonen en werken: gevolgen overstroming
- Landschap, natuur en recreatie: droogte
- Belangrijke netwerken/ vitale en kwetsbare functies: droogte en gevolgen overstroming
- Bewust boeren: wateroverlast, droogte en gevolgen overstromingen

De provincie neemt de leiding als het gaat om de klimaatstressopgave gevolgen van overstroming. De gemeente is hierin volgend. Ook voor de klimaatstressopgaven wateroverlast en droogte worden er al een aantal thema's behandeld in andere trajecten en gremia (zie tabel 1).

Scenario 3: uitgebreid (rood + oranje + geel)

Tot slot richten de risicodialogen in het uitgebreide scenario zich naast de effecten uit scenario 1 en 2 op de kleine tot matige effecten (geel). Dit zijn:

- Landschap, natuur en recreatie: wateroverlast, gevolgen overstroming
- Belangrijke netwerken/ vitale en kwetsbare functies: hittestress
- Bewust boeren: hittestress

Afweging en advies

Het advies is om te kiezen voor scenario 2, de gemiddelde variant. De redenen hiervoor zijn als volgt:

1. *In scenario 1 is er weinig tot geen wisselwerking en uitwisseling tussen en met ambtenaren die werken aan de 'oranje' projecten*
   In scenario 2 vindt er afstemming plaats tussen de ambtenaren die deelnemen aan de regionale trajecten en gremia en de trekkers van klimaatadaptatie. In scenario 1 bestaat deze wisselwerking niet, omdat de ambtenaren dan in feite 'afgezonderd' van elkaar werken en niet per definitie op de hoogte zijn van hetgeen besproken en besloten wordt in regionale trajecten. Sectoraal werken kan ook onbedoelde negatieve gevolgen hebben op andere domeinen. Daarnaast is de kans hierdoor kleiner dat de resultaten en maatregelen voor klimaatadaptatie uit regionale trajecten worden geborgd binnen de gemeentelijke organisatie. Dit scenario moet voorkomen worden, omdat regionale maatregelen ook kunnen bijdragen aan lokale klimaatrobuustheid.

2. *De klimaatstressopgaven met een klein tot matig effect (scenario 3) kunnen het beste worden opgepakt op een later moment*
   Gezien de beperkte capaciteit van de gemeente bestaat met het meenemen van klimaatstressopgaven met een klein tot matig effect het risico dat focus wordt verloren op de urgente kwesties, waardoor het proces vertraging oploopt of niet afgerond kan worden met de gewenste kwaliteit.

3. *Door te kiezen voor scenario 2, is de slagingskans voor de gemeente om aanspraak te maken op de Impulsregeling klimaatadaptatie[3] het grootst*

In scenario 2 worden het regionale en het lokale schaalniveau met elkaar geïntegreerd (borging van regionale maatregelen in lokale uitvoeringsagenda). Zoals gezegd kunnen regionale maatregelen bijdragen aan de lokale klimaatrobuustheid en andersom kunnen lokale maatregelen bijdragen aan de regionale klimaatrobuustheid. Dit onderschrijft ook het belang voor het indienen van regionale maatregelen. Voor Staphorst is het daarom belangrijk dat deze maatregelen geborgd zijn binnen de organisatie. Bij de keuze voor scenario 1 heeft dit een kleine kans van slagen, en bestaat het risico dat er naast de Rijksgelden in het kader van de Impulsregeling wordt gegrepen.

Aanpak kan verschillen per gebied

Het dient opgemerkt te worden dat de aanpak van de klimaatstressopgaven per gebied verschillend kan zijn. Zo treedt hittestress op in Staphorst, Rouveen, IJhorst en Slingenberg, maar kan hitte ook zorgen voor schade aan de natuur en een afname van de waterkwaliteit. Als gevolg daarvan worden er voor het thema gezond wonen en werken andere stakeholders betrokken dan voor het thema landschap, natuur en recreatie. In tabel 3 op de volgende pagina is te zien op welke gebieden de klimaatstressopgaven invloed hebben. Voor meer gedetailleerde informatie, kunt u de klimaatstresstest van de gemeente Staphorst raadplegen. Onder kopje 5 Participatie en communicatie wordt verder ingegaan op de stakeholders.

[3] In het kader van het DPRA is de Impulsregeling Klimaatadaptatie in het leven geroepen waar decentrale overheden vanaf 1 januari 2021 gebruik van kunnen maken. Er is dan een Rijksbijdrage beschikbaar voor het versneld uitvoeren van adaptatiemaatregelen, het uitbreiden van al geplande ruimtelijke maatregelen met een adaptatiecomponent of het oppakken van nieuwe adaptatiemaatregelen. Deze gelden worden per DPRA Werkregio toegekend. Op deze manier zouden de maatregelen die voortkomen uit de risicodialogen deels bekostigd kunnen worden.

Tabel 3

Prioritering van klimaatstressopgaven, verdeeld naar gebied

Thema	Wateroverlast	Droogte	Hittestress	Gevolgen overstroming
Gezond wonen en werken	Verschillende straten in Staphorst, Rouveen, IJhorst, Punthorst, Lankhorst, Hamingen, Halfweg, Slingenberg, buitengebied verspreid over gemeente	Droogtestress: (delen van) Staphorst, Rouveen, IJhorst, Punthorst, Lankhorst, Hamingen, Halfweg, Slingenberg	Hittestress: Staphorst, Rouveen, IJhorst, Slingenberg Hitte-eiland effect: bebouwde omgeving van Staphorst tot Rouveen Algemeen: negatieve gevolgen voor drinkwaterkwaliteit	Westelijk deel van de gemeente
Landschap, natuur en recreatie		Bodemdaling: Staphorsterveld, Vledders en Leijerhooilanden Droogtestress: De Zwarte Dennen, Staphorsterveld, buitengebied verspreid over gemeente	Algemeen: negatieve gevolgen voor groen/natuur en oppervlaktewater-kwaliteit; meer kans op plagen, exoten en ziekteverwekkers	
Belangrijke netwerken/ vitale en kwetsbare functies	Staphorst, Rouveen, IJhorst, Punthorst	Staphorst, Rouveen, IJhorst, Punthorst		Westelijk deel van de gemeente
Bewust boeren	Staphorsterveld, buitengebied verspreid over gemeente	Staphorsterveld, buitengebied verspreid over gemeente		Westelijk deel van de gemeente

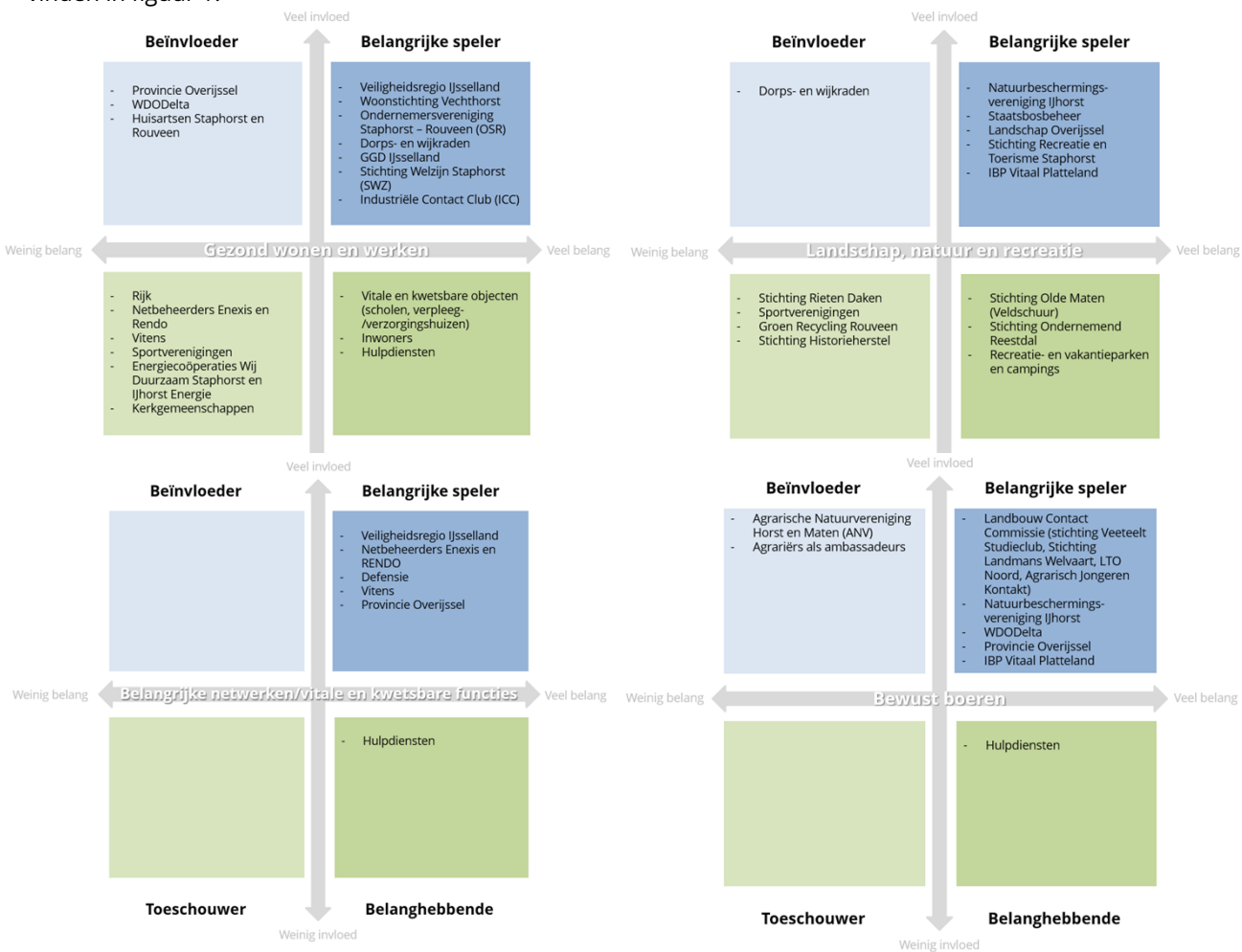
5. Participatie en communicatie

Met wie gaan we in gesprek?

Om te kunnen bepalen met wie we de dialogen aangaan, is er eerst een stakeholderanalyse opgesteld. Deze stakeholderanalyse van interne en externe stakeholders vindt u in bijlage 5 en 6. Vervolgens zijn de externe stakeholders, met behulp van de Strategisch Omgevingsmanagement(SOM)-systematiek, per thema onderverdeeld op basis van hun invloed en belang:

- De belangrijke speler heeft een grote mate van belang en invloed;
- De beïnvloeder heeft een lage mate van belang, maar veel invloed;
- De belanghebbende heeft een grote mate van belang, maar weinig invloed;
- De toeschouwer heeft een kleine mate van belang en invloed.

De rollen van de externe stakeholders voor de thema's Gezond wonen en werken, Landschap, natuur en recreatie, Belangrijke netwerken/vitale en kwetsbare functies, en Bewust boeren zijn te vinden in figuur 1.

Figuur 1. Mogelijke rollen van externe stakeholders per thema

Hoe gaan we in gesprek?

De typering als belangrijke speler, beïnvloeder, belanghebbende of toeschouwer geeft een eerste indicatie van hoe er met de specifieke partij kan worden omgegaan:

- Een belangrijke speler is nauw betrokken bij het thema. Deze actoren dienen actief te worden betrokken in het dialoogproces.
- Een beïnvloeder heeft invloed binnen dit thema, maar een mindere mate van belang. Met beïnvloeders zou actief het gesprek aangegaan moeten worden om te bepalen welke rol ze voor zichzelf zien.
- Een belanghebbende dient op de hoogte gehouden te worden, maar hoeft geen directe beslissende, producerende of adviserende rol te hebben.
- Een toeschouwer wordt geïnformeerd, maar heeft zelf geen actieve inbreng.

De vraag die vervolgens voorligt, is: welke rol krijgen de stakeholders binnen dit proces? Doorgaans drukken we de rol uit als een trede op de participatieladder. Hierbij wordt de volgende werkwijze geadviseerd:

Typering	Rol	Reden om te kiezen voor deze rol
Belangrijke speler	Coproduceren	Omdat belangrijke spelers nauw betrokken zijn en veel invloed hebben op en belang hebben bij de slagingskans van de uitvoering van maatregelen, krijgen zij een coproducerende rol. De gemeente houdt de regie, omdat de maatregelen uiteindelijk worden vastgelegd in de klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda. Om deze reden wordt er niet gekozen voor de rol 'meebeslissen', waarbij de besluitvorming wordt overgelaten aan de betrokkenen en de gemeente juist een adviserende rol heeft.
Beïnvloeder	Adviseren	Beïnvloeders krijgen net als de belangrijke spelers een consulterende en interactieve rol toegewezen, maar deze rol bevindt zich een trede lager op de participatieladder. Dit komt omdat de beïnvloeders minder belangen hebben. Omdat beïnvloeders wel veel invloed hebben op een succesvolle uitvoering van de maatregelen, is het krijgen van draagvlak onder beïnvloeders essentieel en daarom krijgen zij een adviserende rol.
Belanghebbende	Raadplegen	Belanghebbenden hebben weinig invloed maar veel belang, en daarom dienen zij wel betrokken te worden bij de dialogen en de totstandkoming van de uitvoeringsagenda. Dit vraagt om een interactieve rol, en de rol van raadplegen past daarbij.
Toeschouwer	Informeren	Toeschouwers krijgen de laagste trede op de participatieladder toegewezen, omdat hun belangen bij en invloed op klimaatadaptatie beperkt is. Een interactieve rol past daarom niet bij deze groep. Echter wil dit niet zeggen dat klimaatadaptatie geen interessant

		onderwerp is voor deze groep. De toeschouwers kunnen immers wel geraakt worden door de effecten van klimaatverandering, en daarmee kunnen de maatregelen om deze effecten tegen te gaan, ook van toepassing zijn op de toeschouwers. Daarom moeten toeschouwers geïnformeerd worden.

Hoe ziet dit er in de praktijk uit?

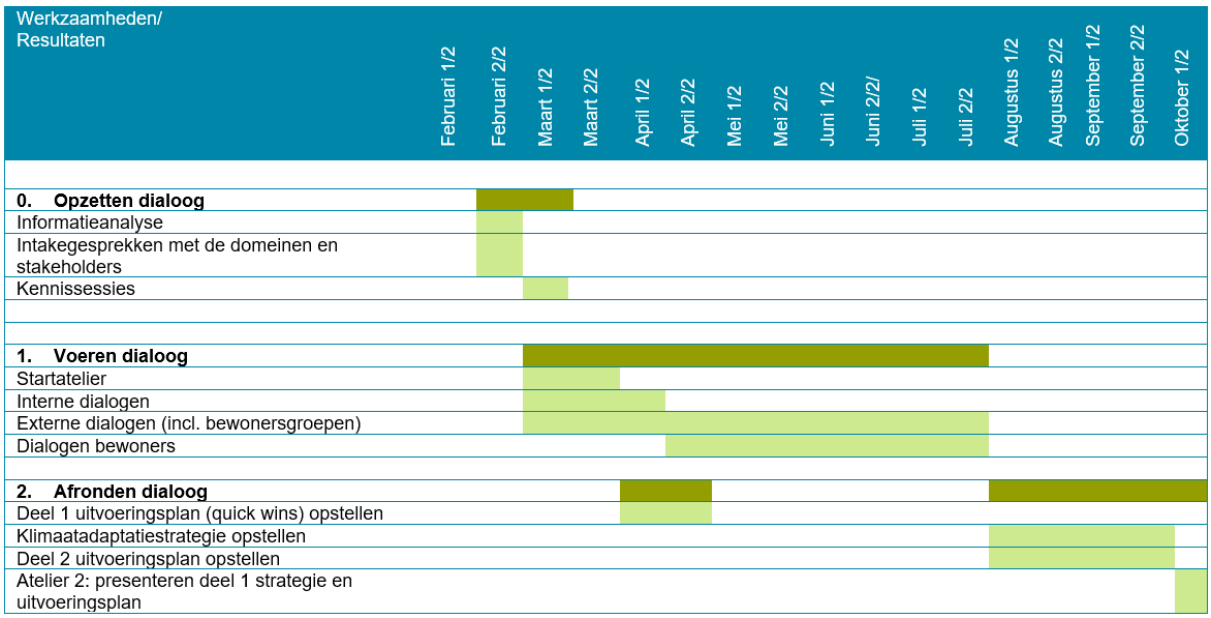
Rol	Deelnemers worden als volgt betrokken
Coproduceren	De gemeente en belangrijke spelers formuleren gezamenlijk de problemen, kansen en maatregelen tijdens de dialogen. De gemeente stelt dus samen met de belangrijke spelers maatregelen vast die worden opgenomen in de klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda.
Adviseren	De gemeente vraagt om advies van beïnvloeders, waardoor beïnvloeders in staat zijn om problemen en kansen aan te kaarten en maatregelen aan te bieden tijdens de dialogen. Ideeën van beïnvloeders *dragen bij* aan de ontwikkeling van de klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda. De gemeente is daardoor verplicht om te motiveren waarom ideeën uiteindelijk niet zijn vastgesteld in de uitvoeringsagenda.
Raadplegen	Belanghebbenden worden gezien als gesprekspartners tijdens de dialogen en zijn hierdoor in staat om hun mening te geven over de maatregelen die worden opgenomen in de uitvoeringsagenda. De gemeente is niet verplicht om zich te verbinden aan de uitkomsten van deze gesprekken.
Informeren	De gemeente houdt de toeschouwers op de hoogte met informatie over de problemen en kansen voor klimaatadaptatie en de maatregelen die daarom worden opgenomen in de uitvoeringsagenda.

6. Planning en besluitvormingsproces

In figuur 2 is de planning voor de klimaatdialogen op hoofdlijnen uitgewerkt. Deze loopt van februari 2021 tot en met oktober 2021. De eerste resultaten (de zogenaamde quick wins) kunnen al worden meegenomen in de zomernota zodat er in 2021 al een start kan worden gemaakt met de uitvoering van de daarbij behorende maatregelen. De stappen in de planning zijn:

1. het opzetten van de dialoog;
2. het voeren van de dialoog;
3. het afronden van de dialoog (opstellen klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda).

Deze stappen zijn in de volgende paragrafen verder uitgewerkt.

Figuur 2. Voorgestelde planning voor het opzetten, voeren en afronden van de klimaatdialogen

Opzetten dialoog in Q1

Bij het opzetten van de dialoog horen drie onderdelen:

1. Informatieanalyse;
2. Intakegesprekken met domeinen en stakeholders;
3. Kennissessies.

Informatieanalyse

De informatieanalyse is gepland in de tweede helft van februari 2021. Hierin vindt een herijking plaats van alle relevante informatie die aanwezig is in het kader van de klimaatdialogen. Dit kunnen beleidsstukken zijn, maar ook een bijgewerkte versie van de klimaatatlas met de meest actueel beschikbare kaarten op de te behandelen klimaatthema's en aanverwante relevante onderwerpen (zoals nieuwbouwlocaties) valt hieronder.

Intakegesprekken met domeinen en stakeholders

Aan de hand van de stakeholderinventarisatie worden de interne stakeholders (de domeinen) en externe stakeholders benoemd die het meest relevant zijn om meteen de dialoog mee te voeren.

Met deze stakeholders wordt vervolgens een intakegesprek gehouden in de tweede helft van februari 2021 om hun belangen te inventariseren en de wens tot participatie te polsen. De externe stakeholders worden aan de hand van dat gesprek op een trede van de participatieladder geplaatst voor het voeren van de dialoog.

Kennissessies
Vervolgens staan de kennissessies in de planning in de eerste helft van maart 2021. De kennissessies zijn bedoeld om het kennisniveau van de gemeentelijke stakeholders (domeinen) bij te spijkeren voor de start van de dialogen over de klimaatstressopgaven wateroverlast, droogte, hittestress en gevolgen van overstromingen. De doelen hiervan zijn:

- Het aanbieden van extra informatie over de klimaatafweging van de klimaatopgaven, oftewel hoe de stresstest geïnterpreteerd is;
- Brede kennisbasis leggen voor de dialogen;
- Omgang met normen/beschermingsniveaus afhechten (betekent niet per se het vastleggen van een norm zelf). Per klimaatstressopgave wordt besproken welke risico's acceptabel zijn en welke niet. Op deze manier wordt besproken of hier een norm van wordt gemaakt (bijvoorbeeld bij [aantal] graden temperatuurverschil in de kern t.o.v. het buitengebied moeten we ingrijpen), en kan verantwoord waarom maatregelen wel of niet worden genomen.

Voeren dialoog in Q1, Q2 en Q3

Tijdens de klimaatdialoog bespreken we de kwetsbaarheden/klimaatstressopgaven in een gebied, de urgentie van de problematiek, de mogelijke gevolgen voor belanghebbenden, welke gevolgen (on)acceptabel zijn, en de rol die alle deelnemers willen en kunnen spelen bij het voorkomen van overlast en schade als gevolg van extreem weer. Het gaat in een klimaatdialoog niet alleen over risico's, maar ook over kansen. Bij het praten over het beheersen van risico's is het belangrijk om meekoppelkansen te benutten. Hieronder beschrijven we de verschillende stappen uit de dialoog. De details staan aangegeven bij de scenario's (tabel 2).

Startatelier
Het startatelier is de aftrap van de dialogen. Hierin worden met de relevante gemeentelijke domeinen de dialogen afgetrapt. In deze sessie worden de te behandelen onderwerpen gevalideerd en de belangrijkste quick wins benoemd. Ook wordt tijdens dit atelier de bestuurder uitgenodigd om te worden meegenomen in het Plan van Aanpak wat betreft het voeren van de risicodialogen.

Interne dialogen
Er worden interne dialogen gehouden binnen de gemeentelijke organisatie. Hierin worden de thema's die in atelier 1 zijn overeengekomen verder uitgediept met de verschillende domeinen binnen de gemeente. Hierbij wordt vanuit de disciplines gekeken naar knelpunten en opgaven. Daaraan worden de externe stakeholders gekoppeld, die in de volgende ronde aan bod komen.[4] Ook wordt de interne dialoog gebruikt om klimaatadaptatie te borgen in gemeentelijk beleid.

[4] Om ervoor te zorgen dat we in april 2021 inzicht hebben in de quick wins zodat het eerste deel van de uitvoeringsagenda kan worden opgesteld, wordt het startatelier gecombineerd met interne en externe dialogen die betrekking hebben op het laaghangend fruit.

Externe dialogen
In deze ronde worden de dialogen met de externe stakeholders gevoerd per thema. De volgende doelen worden nagestreefd in de externe dialogen:

- Stakeholders begrip laten kweken en hun rol laten herkennen;
- Inzicht krijgen in de belangen van betrokken stakeholders;
- Thema's uitdiepen met stakeholders;
- Vervolgproces initiëren per thema.

Dialogen bewonersgroepen
De bewonersgroepen, zoals vertegenwoordiging van inwoners in dorps- en wijkraden, worden betrokken om samen te kijken hoe maatregelen kunnen worden genomen, en welke rol bewoners en gemeente daarbij ten opzichte van elkaar hebben. Hier kunnen bijvoorbeeld initiatieven en subsidies worden getoetst en besproken. Deze dialogen worden in scenario 1 samen gevoerd met de sessies met de externe stakeholders. In scenario 2 en 3 worden de dialogen met bewonersgroepen apart gevoerd.

Interactie met parallelle trajecten
In scenario 1 worden thema's die in parallelle trajecten worden behandeld niet meegenomen in de dialogen voor de gemeente Staphorst. Het gemeentelijk projectteam verwerkt resultaten uit andere gremia in de gemeentelijk uitvoeringsagenda zonder de implementatie ervan in dialogen te bespreken met stakeholders en bewoners. In scenario's 2 en 3 is ruimte ingecalculeerd om de resultaten en output uit andere trajecten en gremia in de dialogen van Staphorst te behandelen. Stakeholders en bewoners worden op deze manier meegenomen bij de resultaten en de implementatie daarvan.

Gevolgen van Covid-19
Wegens Covid-19 verlopen dialoogprocessen anders dan normaal. De kans is groot dat de strenge maatregelen langere tijd van kracht zullen zijn. Daarom zullen de risicodialogen naar verwachting digitaal plaatsvinden. We zijn ons bewust van de motie van SGP waarin wordt opgeroepen om terughoudend om te gaan met digitale bijeenkomsten. Het is echter wel zo dat de totstandkoming van de klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda afhankelijk is van de participatie die plaatsvindt middels de dialogen. Zonder deze dialogen kunnen we in kwartaal 4 van 2021 geen uitvoeringsagenda laten vaststellen door uw raad. Daarom wordt ervoor gepleit om deze dialogen toch digitaal te voeren indien de beperkende maatregelen van kracht blijven.

Afronden dialoog in Q2 en Q3
Na de klimaatdialogen worden er conform het DPRA twee zaken opgesteld, namelijk de klimaatadaptatiestrategie en de uitvoeringsagenda. Ook wordt er een tweede atelier georganiseerd om de klimaatadaptatiestrategie en de uitvoeringsagenda te presenteren.

Deel 1 uitvoeringsagenda opstellen
Het doel van klimaatadaptatie is niet per definitie om de meest vooruitstrevende, innovatieve maatregelen te bedenken om de gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan. Het gaat er met name om dat er draagvlak en lokaal eigenaarschap is voor de maatregelen die effectief kunnen worden ingezet. Dit kan ook gerealiseerd worden met laaghangend fruit: oplossingen die eenvoudig te realiseren zijn, maar die wel een positief effect hebben. In april 2021 wordt daarom

het eerste gedeelte van de uitvoeringsagenda opgesteld. Hierin komen de maatregelen terecht die als laaghangend fruit worden gezien, en die dus met een kleine inspanning kunnen worden doorgevoerd. Het gevolg daarvan is dat deze maatregelen dan nog kunnen worden verwerkt in de zomernota.[5]

Verdere dialogen externe stakeholders en bewoners
De onderwerpen die niet als quick wins worden gezien, en ruimer de tijd nodig hebben om te worden afgehecht, worden parallel aan het opstellen van deel 1 van de uitvoeringsagenda en in de maanden daarna verder behandeld.

Klimaatadaptatiestrategie opstellen
In juli 2021 vinden de laatste dialogen plaats. De resultaten van de dialogen landen in de klimaatadaptiestrategie Staphorst, waarin de aanpak staat beschreven om tot een klimaatbestendig en waterrobuust Staphorst te komen in 2050. Dit wordt geen boekwerk, maar een praktische aanvliegroute voor Staphorst. Deze wordt in augustus en september 2021 opgesteld samen met de definitieve uitvoeringsagenda.

Definitieve uitvoeringsagenda
De ambities en doelen uit de klimaatdialogen vormen de basis voor een uitwerking in maatregelen op korte termijn en oplossingsrichtingen op lange termijn. Deze worden opgenomen in de uitvoeringsagenda, samen met een planning en een eventuele investeringsagenda. Er kunnen al concrete maatregelen in terecht komen, maar er kunnen ook procesafspraken worden gemaakt. Er worden afspraken gemaakt over het proces en de rol- en verantwoordelijkheidsverdeling. Ook bestuurlijke toewijding is noodzakelijk. Wanneer de uitvoeringsagenda gereed is volgt de implementatie van de beschreven maatregelen. Dit kunnen fysieke maatregelen zijn, maar ook beleidsmaatregelen en processtappen.

Besluitvorming raad in Q4
De uitvoeringsagenda zal in kwartaal 4 van 2021 worden vastgesteld door uw raad.

DPRA-cyclus: dialogen voeren en stresstest herijken
De klimaatdialogen zijn hiermee niet voorbij. Het DPRA geeft aan dat dialogen voortdurend gevoerd moeten worden, om de implementatie van de uitvoeringsagenda soepel te laten verlopen. De klimaatstresstesten en de klimaatadaptatiestrategie worden om de zes jaar herijkt. In 2025 zal daarmee de eerste herijking van de klimaatstresstest plaatsvinden.

[5] De maatregelen die deel uitmaken van deel 1 van de uitvoeringsagenda, zullen in juni 2021 ook worden toegevoegd aan het regionale uitvoeringsprogramma dat vanuit RIVUS Platform Klimaatadaptatie wordt opgesteld. Het regionale uitvoeringsprogramma vormt de basis voor de aanvraag van de Impulsgelden, oftewel de bijdrage vanuit het Rijk voor de uitvoering van klimaatadaptatiemaatregelen.

7. Afbakening

We werken volgens de stappen uit de *Routekaart risicodialoog* van het DPRA: voorbereiden, voeren en afronden. Dit betekent dat deze startnotitie richting geeft aan het proces rondom het opzetten, voeren en afronden van de risicodialogen en het opstellen van een klimaatadaptatiestrategie en een uitvoeringsagenda. Het einddoel waar we naartoe werken is de uitvoeringsagenda. De (Routekaart) risicodialoog is het middel om dat einddoel te bereiken.

Voorbereiden

Het voorbereiden van de risicodialogen is het gedeelte van het traject dat doorlopen is voor de totstandkoming van deze startnotitie. De voorbereiding van de risicodialogen dient om goed beslagen ten ijs te komen. In deze startnotitie zijn daarom de volgende zaken uitgewerkt:

- Er is een vertaalslag gemaakt van de effecten van de klimaatstressopgaven op thema's die naar voren zijn gekomen in de klimaatstresstest (zie tabel 1 onder het kopje Welke onderwerpen gaan we bespreken?);
- afbakening van de kaders van de risicodialogen per scenario (zie tabel 2 onder het kopje Welke onderwerpen gaan we bespreken?);
- inzicht in de regionale en lokale trajecten en beleidsontwikkelingen waarbij de klimaatdialoog kan aansluiten (zie tabel 2 onder het kopje Welke onderwerpen gaan we bespreken?);
- stakeholders zijn in kaart gebracht (zie het kopje Participatie en communicatie en bijlage 5 en 6).

Voeren en afronden

De activiteiten die in het kader van het voeren en het afronden van de dialogen plaatsvinden (waaronder het opstellen van de klimaatadaptatiestrategie en de uitvoeringsagenda), zijn behandeld onder het kopje Planning en besluitvormingsproces.

Wat wordt er niet meegenomen in de opdracht?

De risicodialogen borduren voort op de klimaatstresstest die in 2019 is uitgevoerd. De klimaatstresstest heeft betrekking op het onderdeel Weten. Deze opdracht focust zich niet op het onderdeel Weten, maar op de onderdelen Willen en Werken: het voeren van de risicodialogen met stakeholders en op basis hiervan een klimaatadaptatiestrategie opstellen waarin de ambities worden geformuleerd (Willen), en het borgen van de aanpak en maatregelen in het uitvoeringsprogramma, de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan (Werken). Zes jaar na het opstellen van de klimaatstresstest, dus in 2025, zal de klimaatstresstest worden herijkt en worden de kwetsbaarheden als gevolg van klimaatverandering opnieuw geanalyseerd (Weten).

8. Risicofactoren – intern en extern

De effecten van klimaatverandering in Staphorst variëren van klein/matig tot aanzienlijk, maar herkent men de impact van de klimaatstressopgaven?

De klimaatdialogen kunnen het beste worden gevoerd op momenten dat er kan worden ingespeeld op actuele ontwikkelingen, bijvoorbeeld bij de herinrichting van een straat. Maar vooral ook in situaties waarin er sprake is van een urgentiebesef, bijvoorbeeld als de straten blank staan door extreme regenval, of juist als het heel droog is of heet. In dat opzicht zijn calamiteiten een natuurlijk moment om de dialoog over klimaatadaptatie aan te gaan. Zo wordt een hete zomer over het algemeen als ongemakkelijk ervaren op een warme zomerdag waarin mensen niet in de gelegenheid zijn om verkoeling te vinden. Maar als mensen op een winterse dag worden gevraagd wat ze van de hete zomer vonden, dan is men vaak positiever en daardoor zullen ze de ernst van de situatie niet zo snel meer herkennen. Calamiteiten zijn natuurlijk niet te plannen. Wel is er sprake van een strakke planning zoals geschetst onder kopje 6, waarvan niet kan worden afgeweken als we in 2021 een uitvoeringsagenda gereed willen hebben. Daarom is het belangrijk dat tijdens het voeren van de risicodialogen de urgentie van de problematiek helder is voor de betreffende stakeholders. Ook kan er tijdens de periode waarop de risicodialogen gepland zijn, aansluiting worden gevonden op momenten waarop het urgentiebesef hoog is.

Denken in doemscenario's

Tegelijkertijd moet het urgentiebesef niet leiden tot het denken in doemscenario's. Situaties die nu nog als calamiteit worden gezien, kunnen in de toekomst juist kansen bieden als de omgeving daarop is ingericht. Zo is regen in een droge periode zeer welkom, maar dan moeten er wel maatregelen zijn genomen om het regenwater vast te houden om schade door regenval te voorkomen. De ruimtelijke ontwikkelingen als gevolg van klimaatadaptatie moeten daarom worden beschouwd als kansen. Hierdoor zijn stakeholders meer geneigd om mee te denken over maatregelen en oplossingsrichtingen. Ook komt denken in kansen het creëren van bewustwording ten goede.